

**O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus
ta‘lim vazirligi**

**Buxoro muhandislik-texnologiya instituti
“O‘zbek tili va adabiyoti” kafedrası**

**“NAQSHBANDIYA TA‘LIMOTINING
XORIJDA O‘RGANILISHI:
ISTIQBOL, MUAMMO VA YECHIMLAR”**

mavzusidagi

**RESPUBLIKA MASOFAVIY ILMIY-AMALIY
ANJUMANI MATERIALLARI**

2021-YIL 26-MART

BUXORO – 2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS
TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO MUHANDISLIK-TEXNOLOGIYA INSTITUTI
“O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI”
KAFEDRASI**

**“NAQSHBANDIYA TA‘LIMOTINING
XORIJDA O‘RGANILISHI:
ISTIQBOL, MUAMMO VA YECHIMLAR”**

mavzusidagi respublika masofaviy ilmiy-amaliy anjumani

MATERIALLARI TO‘PLAMI

2021-YIL 26-MART

BUXORO – 2021

№	МУАЛЛИФ (ЛАР)	Мавзу	Бет
13	Доц.С.Ж.Камолова, БухМТИ	Хорижий мамлакатларда нақшбандия таълимотининг талқини	61

**3-шўба. НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИ - ФИЛОЛОГИК ТАДҚИҚОТ
ОБЪЕКТИ СИФАТИДА**

№	МУАЛЛИФ (ЛАР) Ма	взу	Бет
14	оф. Р.Т.Шодиев СамГИИЯ, PhD. Д.Х.Бахриева, СамГУ	Абдурахман Джами великий шейх и теоретик тариката нақшбандия	65
15	Доц. Э.Х.Зойиров, БухМТИ	Яссавия ва Нақшбандия таълимотидаги умумийлик ва хусусийлик	69
16	Доц. М.Т.Гуламова БухТИ	Нақшбандия таълимотидаги валийлик гушунчасини Ахмад Зиёуддин Ал-Кумушхонавий томонидан ривожлантирилиши	73
17	М. Гуламова БухДУ докторанти	Хожа Муҳаммад Порсо –Нақшбандия тариқатининг йирик назариётчиси	81

**4-шўба. НАҚШБАНДИЯ ТАЪЛИМОТИНИНГ РУҲИЙ-МАЪНАВИЙ,
ТАРБИЯВИЙ АҲАМИЯТИ**

№	Муаллиф (лар)	Мавзу	Бет
18	Б.Б.Рустамов БухДУ	Нақшбандия тариқатидаги “Хилват дар анжуман” тамойилининг психологик жиҳатлари	88
19	Б.Б.Рустамов БухДУ	Баҳоуддин Нақшбанднинг бағрикенглик ва инсонпарварлик қарашлари	90
20	Б.Б.Рустамов БухДУ	Марказий Осиёда тасаввуф тариқатлари эволюцияси	94
21	Б.Б.Рустамов БухДУ	Умар Хайём асарларида руҳий поклик ва руҳий ишқнинг тасаввуфий талқини	98
22	Б.Б.Рустамов БухДУ	Бухоро Ислом динининг қуббаси	103

ағалани. Ҳақиб Чарийдан кўл олиб, мушани сифатида Тошкентга қайтди. Унинг "Фикроти Аҳрорни", "Рисолати воқидани", "Рисолати ҳақорни", "Рисолати анфоси вафиса", "Руқъоти"ларида нақибандия таълимоти мазмун жиҳатини очиб берди. Нақибандийлик тарикати вақтларидан яна бири Аҳмад Хожалий Косовий Маҳдуми Аълам (XV-XVI аср) 70 ҳисобланиб, асарларида Ҳақ субҳонаҳуднинг субутвий сифатлари: ҳаёт, ноз, ирода, қудрат, сазо ва баъсар (кўриниш ва шайтон), қамол ва тақдирни аниқта ишорат қилмади.

Бухоро қилинган тасаввуфнинг яна тарикати осавийлик билан нақибандийлик тарихий элгани АҚШ олим Девин Ди Унс томонидан қайд қилинган⁷¹. Девин Ди Унс таъкидлашча, нақибандийлик тарикати XVII асрдан илгиринчи (муҷаддийлик) даврига кирган ва муҷаддийликнинг назарий мавбаларидан бири сифатида Сўфи Аллоҳнинг "Тавқодлар масъали" асарини кўрсатишча, Сўфи Аллоҳёр (XVII-XVIII аср) тасаввуф адабийлигининг биринчи номовқидаси сифатида "Сабоғу-л-оқилни", "Муруду-л-орифни", "Сароғу-л-оқилни", "Наҳоту-л-толибни" асарларини ёзган. Унинг асарларида сулуқ одоби, мурид ва муридани мувовабатлари янгила таъкидла боён қилинган. Сўфити асарлари тасаввуфий тарикатларнинг ривожланиши Марказий Осиёда тўхтаб қолмади, қумдан, Бобораҳим Маъраб (XVIII аср), Ҳўжажонр Ҳўжайо (XVIII аср) сингари мутасававфлар мисолида кўрсатиш мумкин.

Демак, бутунги ахборот замонида, инсон оғлини ағалани учун кураш маъқуд бўлган шароитда ёшларинида маъқуравий инсониятнинг шаклланишида, инсон диндан саёбий, саёбий мақсадлари фойдаланишга уришадган бир пайтда, биринчи мутасававфларининг ҳаёт ва фаёлиятини, маънавий меросини мазмун-маъноини каттаини келакатини яратушчи ёш алоқда иборат тарихда таълим этмак, қамонини кўрсатиш, маънавий-ахлоқий барқарорлигига, оёбишланишга муносиб ҳиссаини қўшиш бўлган.

Адабийлар:

1. <http://qominfo.ru/encyclopedia/cet-h/basm-basmy-uz/>
2. Абдурауф Фитрат. Ташкилан асарлар. 2-жилд. – Т.: Маънавият, 2000. – Б.16-31.
3. Девин Ди Унс. Маша'их-и турк и Ҳақдаган: переосмысление связей между суфийскими традициями Исламской и Нахшбандийской / Суфизм в Центральной Азии. – М.: Наука, 2002. – С. 211-224.
4. Ислам тасаввуфи мавбалари. - Тошкент.: Ушкатуни нашриёт, 2005. – Б. 92.

⁷⁰ Нақибандийла тарикатига оид қўлёнамлар фикриети. – Т.: Моаваруннаҳр, 1993. – Б. 45-59.

⁷¹ Девин Ди Унс. Маша'их-и турк и Ҳақдаган: переосмысление связей

между суфийскими традициями Исламской и Нахшбандийской / Суфизм в Центральной Азии. – М.: Наука, 2002. – С. 211-224.

5. Комитов Н. Нақибандини Кўбро. Рисола. – Т.: Абдулла Қодирий номиданги ҳақ мероси нашриёт, 1995. – Б.29.

6. Нақибандийла тарикатига оид қўлёнамлар фикриети. – Т.: Моаваруннаҳр, 1993. – Б. 45-59.

7. Ҳақул Н. Шайхлар ва шаҳидлар кўброи / Шайх Нақибандини Кўбро. Тасаввуфий ҳаёт. – Т.: Моаваруннаҳр, 2004. –Б.11.

8. Ҳасовий М., Раҳмонова М. Хожалар тарикати ва Хожа Ҳасан Андоқий. – Т., 2003. – Б.13.

9. Ko'prulu M. F. Turk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar. – Ankara, 1991. – S. 112.

УМАР ХАЙЁМ АСАРЛАРИДА РУҲИЙ ПОҚЛИК ВА РУҲИЙ ИШҚНИНГ ТАСАВВУФИЙ ТАЛҚИНИ

Рустамов Бахши Баротович

Бухоро давлат университетини факультети

Инсон фикри, сўзи ва иши билан сўзлади. Худди мана шу фойдаларининг муштараклиги инсон қалби ва ақалларининг сўзалигини белгиледи.

Тасаввуф таълимотида қамон инсон муаммосини асосий таъкилот объекти ҳисобланиб, унда бу масала жуда чуқур ва кенг таҳлил этилган. Тасаввуф таълимоти учун бу масала эмас, балки аниқий масала бўлган ва тарикатларда инсоннинг қамонига етиш йўли ва услублари иккита этилган. Биро, мутасававфларнинг таъкидлашча, қамон инсоннинг сифрат ва суратида алоҳийлик ва инсонийлик муҷассамдир, зотан алоҳийлигини инсонийликдан ва инсонийлигини алоҳийликдан ажратиб тасаввуф этиб бўлмайди. Тасаввуфдаги қамон инсон тушунчаси алоҳийлик ва инсонийлик тақаллибларининг муҷаммак ва оғли даражаси, барча инсон зоти зотан алоҳийликларининг шўмласи, тақаллибларидир. Шунинг учун борлиқдаги барча маъқудотлар уни ҳурмат - эҳтиром ҳамда ҳимоят қилмоқлари зарур¹.

Ақл ва руҳ уларнинг бирлиги, мутофаккирининг таъкидлашча, қамон даражата келтирувчи ҳуш бўлдиғига қолмай, балки уни билши қосилага ҳақдир. Зарурий вужуд ва борлиқини билши, умар тўғрисида билмиларга эга бўлиш, тушунча ва категорияларни яратиш ана шу маъқудотларининг табиати, қамонининг даражата билан белгиланади.

Умар Хайём маъқудотинин, таъкидчи тақ олган муслмон фаёласуфидир. Лекин, аниқ пайтда Умар Хайём ҳамда уқдан ағвал ва кейин ўтган маша'ийун-фаёласуфлар билан қамон фаёласуфлари, айниқса, Арасту